

**RAŠY TINĖS LIETUVIŲ KALBOS IR
ELEKTRONINIO DISKURSO Palyginimas**
(dažniausi žodžiai ir žodžių formos bei prasminės žodžių formos)

A s t a R Y K L I E N Ė

1. Bendrosios pastabos

1.1. Elektroninis diskursas (toliau: ED) – kalbos atmaina, vartojama bendraujant internetu. ED tyrinėtojai nurodo, kad su rašytine kalba ED sieja rašytinė kalbos forma, nesinchroninis bendravimas, ilgalaikiškumas, redagavimo galimybė bei fiksuotumas. Prie sakytinės kalbos ED artina tai, kad tekstas dažniausiai siunčiamas neredaguotas (Johansson, 1991, 307; Ferrera ir kt., 1991, 25), kalba pasižymi spontaniškumu, elipsiškumu, kontekstiškumu (Collot, Belmore, 1993, 48–52), emocijos reiškiamos laisvai, žodžiai ir posakiai trumpinami (Baron, 2000, 251), gausiai vartojama neoficialioji leksika (Trofimova, 2001; Zemskaja, 2001), vyrauja pirmojo ir antrojo asmens įvardžiai (Yates, 1996, 76–82). Be to, bendraujant internetu vartojami specialūs ženklai, reiškiantys adresanto emocijas.

Manoma, kad bendraujant internetu vartojama kalba užima tarsi tarpinę padėtį tarp sakytinės ir rašytinės kalbos. Tai atspindi ir tokie šios kalbos atmainos apibūdinimai kaip *rašytinė šnekamoji kalba* (Trofimova, 2000; Butorina, 2001), *sakytinės ir rašytinės kalbos hibridas* (Ferrera ir kt., 1991; Baron, 2000), *kalbėjimas rašant* (Davis, Brewer, 1997) ir *nei sakytinė, nei rašytinė kalba* (Collot, Belmore, 1993).

1.2. Lietuvių kalbos ED tyrimai, atlikti šio straipsnio autorės (Ryklienė, 2000a, 99–107; Ryklienė, 2000b, 65–67), leidžia teigti, kad dauguma ypatybių, nustatytų kitų kalbų ED, būdingos ir lietuvių kalbai. Lietuviškas bendravimas internetu taip pat yra neoficialus ir neformalus, spontaniškas ir neapgalvotas, o kalbai būdingos trumpos frazės, pasitaismai, pertarai, elipsės, inversijos, ekonomijos priemonės, atsiduriančios greta komunikacinio pertekliaus, paralingvistinius bendravimo elementus žymintys specialūs ženklai ir kt. Tai sutampa su ypatybėmis, lietuvių kalbotyroje priskiriamomis buitiniam stiliui – neoficialiajai, sakytinei kalbos atmainai (Pikčilingis, 1971, 331–336; Župerka, 1983, 111–113; 1997, 89–92; Sirtautas, 1995, 93; Čepaitienė, 1996, 16–17, Koženiauskiene ir kt., 1999, 10–11).

1.3. Šio straipsnio tikslas – palyginti dažniausius lietuvių kalbos ED ir rašytinės kalbos (toliau: RK) žodžius bei žodžių formas¹, nustatyti prasmines ED žodžių formas ir pasižiūrėti, kokių skirtumų ir panašumų čia esama. Tai turėtų padėti nustatyti ED vietą rašytinės kalbos atžvilgiu. Rašytinei lietuvių kalbai šiame lyginime atstovauja dviejų dabartinės rašomosios lietuvių kalbos tekstynų – dabartinės rašomosios lietuvių kalbos (sud. L. Grumadienė ir V. Žilinskienė) ir lietuvių kalbos (sud. VDU Kompiuterinės lingvistikos centras) – duomenys, paskelbti mokslinėse publikacijose, o lietuvių kalbos ED duomenys imami iš specialiais programiniais įrankiais apdoroto lietuvių kalbos ED tekstyno. Su pastarojo tekstyno sąranga supažindinama straipsnio 2 skyriuje.

Iškart pasakytina, kad lyginamieji duomenys gauti iš skirtingo dydžio tekstynų. Tačiau kadangi lyginami ne apskritai visi, o tik dažniausi žodžiai ir žodžių formos, tekstyno dydis šiuo atveju nėra lemiamas dalykas.

2. Lietuvių kalbos ED tekstynas

2.1. Lietuvių kalbos ED tekstynas sudarytas iš elektroninių laiškų, parašytų į 36 skirtingų temų naujienų grupes, tekstų. Didžiąją tekstų dalį sudaro *news.omnitel.net* naujienų grupėse vykę pokalbiai. Kiekvienos pokalbio temos imta po šimtą laiškų, neatsižvelgiant į laiško ilgumą. Dviejų temų, suskirstytų į potemes („Darbas“ – „Darbas: ieškau“ ir „Darbas: siūlau“, „Kompiuteriai“ – „Kompiuteriai: programų įranga“ ir „Kompiuteriai: techninė įranga“), imta po penkiasdešimt abiejų potemių laiškų. Siekiant didesnės leksinės įvairovės, dar du šimtai laiškų paimta iš aštuonių konferencijos.lt naujienų grupių: atskiras šimto laiškų tekstų rinkinys sudarytas iš naujienų grupės „Meilė“, o dar septynių nepopuliarių naujienų grupių laiškų tekstai sudėti į vieną bendrą rinkinį, pavadintą „Įvairūs“ („Mada“ – 2, „Mokslas“ – 17, „Sodas“ – 11, „Studijos“ – 17, „Teatras“ – 5, „Valgiai“ – 38, „Vaikai“ – 10 laiškų), bendra jo apimtis – taip pat šimtas laiškų.

2.1.1. Kadangi buvo renkami atskirų laiškų tekstai, o ne pokalbių² tekstai, be to, kaip minėta, į laiškų ilgumą neatsižvelgta, skirtingų naujienų grupių tekstų ilgumas ir pokalbių skaičius yra nevienodi. Iš to galima matyti, kaip bendraujant skirtingomis temomis siunčiami nevienodo ilgumo pranešimai: ten, kur dažniausiai teiraujamasi konkrečios informacijos (naujienų grupės „Darbas“, „Pašnekesiai“ ir kt.), pranešimai yra trumpesni, todėl žodžių susidaro mažiau, o tose grupėse, kur dominuoja bendravimas, aptarimas („E-vėjas“, „Politika“), pranešimai ilgesni. Tai, be abejo, turi įtakos

¹ Šiame straipsnyje *žodžiu* vadinamas antraštinis žodis, kuriam priskirtos visos jo morfologinės formos, o *žodžių formomis* vadinamos atskiros morfologinės formos – ir nekaitomų žodžių, ir kaitomų.

² Dėkoju VDU Kompiuterinės lingvistikos centro vadovei doc. dr. Rūtai Marcinkevičienai ir asistentui Vidui Daudaravičiui už dalykinę konsultaciją ir visokeriopą pagalbą atliekant šį tyrimą.

³ Pokalbis – naujienų grupių pašnekesys viena tema, kartojama elektroninio laiško antraštėje.

1 lentelė. ED teksto sandara

Grupė	Visas tekstas		Tekstynas		Pokalbių	Dalyvių
	Žodžių	Ženklių	Žodžių	Ženklių		
Automobiliai	12922	61968	3060	16872	28	52
Bankų kortelės	12943	71809	6152	35330	25	44
Darbas	5252	33449	2814	17995	62	80
Dizainas	7427	40731	2575	14727	23	36
Ekonomika	11454	63219	4193	24415	28	37
Elektronika	9507	48857	2836	15715	35	51
E-vėjas	22394	127694	10510	61013	10	28
Fauna	7996	43971	4215	23507	38	39
GSM	8365	42824	2860	15547	37	53
Humoras	14617	78315	5939	33264	31	50
Internetas	8283	43854	2397	13553	30	59
Įvairūs	9304	60629	6012	34295	54	54
Kelionės	13962	76097	5754	32013	24	49
Kinas	9317	51185	3516	18575	16	38
Komercija	8965	49244	3421	19713	62	54
Kompiuteriai	7700	43855	2740	15307	37	67
Meilė	11692	72398	5403	29023	22	48
Motociklai	17805	92849	6611	35043	32	39
Muzika	8220	41954	2324	12045	27	52
Pašnekesiai	8928	48557	2104	11508	12	18
Politika	16873	100696	7473	45210	16	36
Programavimas	14360	77437	4665	26345	25	48
Sportas	8859	47959	3499	19016	26	34
Statyba	14928	80164	5860	33676	23	38
Teisė	12495	66099	3933	22280	17	51
Televizija	11016	58328	2670	14614	20	36
Žaidimai	8437	44842	3274	16812	25	50
Žvejyba	9810	53875	4962	27650	28	39
Iš viso	313831	1722859	121772	685063	813	1280

tai temai būdingų žodžių dažnumui kitų temų žodžių atžvilgiu, ir šis dalykas nepa-
mirštamasis aptariant dažniausiai vartojamus ED žodžius.

2.1.2. Į tekstyną netraukta automatiškai kartojama ir neoriginali informacija, t.y. tie elektroninio laiško elementai, kurie sukuriami vieną kartą, o vėliau kartojami automatiškai, ir ankstesnių laiškų tekstas, kuris taip pat yra kartojamas automatiškai. Automatiškai kartojama informacija (antraštės, pranešimo, į kurį atsakoma, tekstas, parašas, reklaminiai interneto paslaugų teikėjo įrašai) sudaro per 60% viso ED teksto.

2.2. ED tekstyno sandara ir pagrindiniai duomenys pateikiami 1 ir 2 lentelėje (žr.).

2 lentelė. Pagrindiniai ED tekstyno duomenys

Tekstų sukūrimo laikotarpis	2000 m. balandžio – spalio mėn.
Pokalbių dalyvių	846 ³
Naujiųjų grupių	36
Elektroninių laiškų	2 800
Iš viso žodžių	121 772
Žodžių pavartojimų kiekis	114 094
Skirtingų žodžių formų kiekis	28 144
Skirtingų žodžių kiekis	13 763
Bendrinių žodžių	11 903
Tikrinių žodžių, santrumpų ir kt.	1 860

2.3. Kuriant tekstyną, visuomet keliamas apimtys pakankamumo klausimas. Palyginti su dabartiniais milijardiniais tekstynais, sukurtasis ED tekstynas atrodo neleistinai mažas. Tačiau ED tekstyną reikėtų lyginti ne su rašytinės kalbos tekstynais, bet su vadinamaisiais specialiais tekstynais, kuriuos kuria nedidelės žmonių grupės ar atskiri tyrinėtojai specialioms tikslams. Tokie yra ir tekstynai, susikurti kitų ED tyrinėtojų. Palyginti su jais, lietuvių kalbos ED tekstyno apimtis laikytina pakankama: elektroninių skelbimo lentų kalba nagrinėta remiantis beveik 200 000 žodžių tekstynu, apimančiu devynių temų skelbimus (Collot, Belmore, 1993, 45), studentų elektroninių pokalbių tekstyno apimtis – 116 929 žodžiai (Davis, Brewer, 1997, 14).

2.4. Baigiant lietuvių kalbos ED tekstyno aptarimą minėtina tai, kad tuo metu, kai buvo sudaromas šis tekstynas, lietuviškose naujiųjų grupėse buvo vartojama labai įvairi rašyba: greta tradicinės rašybos, buvo tekstų, parašytų be diakritinių ženklų arba su tam tikromis žodžių samplaikomomis. Dėl to žodis turėjo po kelis rašybos variantus, pavyzdžiui, *ačiū* rašytas keturiais būdais: *ačiū*, *achiu*, *achoo* ir *aciu*. Šitaip įvairuojant rašybai, neįmanoma atlikti statistinių kalbos tyrimų, apskaičiuoti

³ Atkreiptinas dėmesys, kad 1 ir 2 lentelėje pateiktas pokalbių dalyvių skaičius nesutampa. Taip yra todėl, kad 1 lentelėje pateiktas bendras visų naujiųjų grupių dalyvių (1280), neatsižvelgiant į tai, kad tas pats dalyvis bendrauja ne vienoje grupėje, o 2 lentelėje pateiktas pokalbių dalyvių skaičius (846), gautas suskaičiuojant skirtingus visų naujiųjų grupių dalyvių vardus, t.y. slapyvardžius.

žodžių dažnumų. Todėl surinkti tekstai buvo transliteruoti. Atstatant tradicinę rašybą, keista tik lietuviškų žodžių rašyba. Kalbos klaidos, rašybos klaidos (pvz., *Aliaksotas*) – ten, kur tai buvo įmanoma atskirti nuo rašybos dalykų, – netaisytos. Apskritai stengtasi keisti tik tai, kas trukdo automatinei žodžių analizei.

Transliteruoti ED tekstai apdoroti tekstinų tvarkybos programa „Wordsmith Tools“⁴.

3. Dažniausių RK ir ED žodžių palyginimas

3.1. Dažniausiais rašytinės lietuvių kalbos žodžiais laikomi didžiausią vartojimų kiekį turintys „Dažninio dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodyno“ (DRLKŽ, 1997) žodžiai. Tekstyno, kurio pamatu parengtas minimasis žodynas, sąrangos prin cipai aptarti žodyno įvade (DRLKŽ, 1997, VIII–XIII). Svarbiausias dalykas yra tas, kad teksty-

3 lentelė. Dažniausi RK ir ED žodžiai

	RK	ED		RK	ED
1.	ir	ir	26.	~~labai~~	labai
2.	jis	tas	27.	nuo	kuris
3.	būti	būti	28.	~~apie~~	apie
4.	tas	jis	29.	apie	tu
5.	i	aš	30.	~~metai~~	~~metai~~
6.	kad	kad	31.	tu	kitas
7.	aš	o	32.	po	nebūti
8.	kuris	kas	33.	labai	~~labai~~
9.	iš	su	34.	~~už~~	už
10.	su	galėti	35.	daug	po
11.	o	i	36.	tik	~~tik~~
12.	~~bet~~	bet	37.	kai	daug
13.	galėti	kaip	38.	~~arba~~	taip
14.	visas	ne	39.	už	savęs
15.	kaip	toks	40.	vienas	~~gerai~~
16.	~~kitas~~	iš	41.	dėl	pats
17.	kitas	turėti	42.	nebūti	žinoti
18.	turėti	~~dar~~	43.	dar	~~dar~~
19.	ar	~~ar~~	44.	per	dėl
20.	~~ir~~	visas	45.	taip	~~taip~~
21.	savas	tik	46.	~~nuo~~	nuo
22.	ne	reikėti	47.	reikėti	kai
23.	bet	ar	48.	~~gerai~~	~~gerai~~
24.	toks	~~toks~~	49.	pats	per
25.	kas	dar	50.	žinoti	vienas

⁴ Programa naudotasi VDU Kompiuterinės lingvistikos centre.

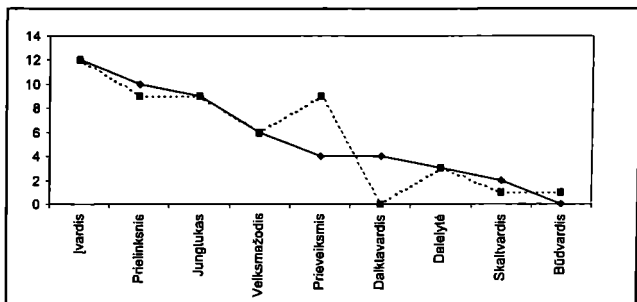
nas, kurio apimtis 1,2 mln. žodžių, sudarytas iš keturių dabartinės rašomosios lietuvių kalbos funkcinių stilių tekstų (tekstų sukūrimo laikotarpis 1980–1996 m.), ir todėl gali būti laikomas dabartinės rašytinės lietuvių kalbos reprezentantu.

Atlikti šį lyginimą leidžia tai, kad nustatant ED žodžių dažnumus, t.y. pamatiniam, arba antraštiniam, žodžiui priskiriant tam tikras morfologines formas, laikytasi iš esmės tų pačių morfologinės žodžių analizės taisyklių kaip ir DRLKŽ (DRLKŽ, 1997, XII–XIX; DRLKŽ, 1998, XIV–XX).

3.2. Sugretinus 50 dažniausių RK ir ED žodžių, paaiškėjo, kad tik trijų žodžių (*ir, būti, kad*), esančių tarp dažniausių ir RK, ir ED žodžių, pozicijos dažnumo sąrašuose sutampa. Itin smarkiai skiriasi žodžių *kuris* (RK – 8, ED – 27), *kitas* (17 ir 31), *savęs (savas)* (21 ir 39), *nuo* (27–46), *tik* (36–21) ir *dar* (43–25) pozicijos. Skirtingų žodžių yra 10 (20%) (žr. 3 lentelę, nesutampantys žodžiai parašyti tamsiam fone).

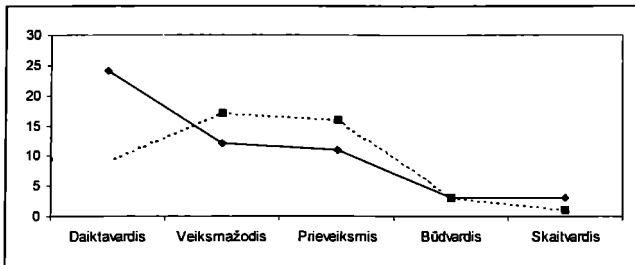
3.2.1. RK ir ED penkiasdešimties dažniausių žodžių duomenų skirtumą įvertinus *u* kriterijumi (dėl *u* kriterijaus žr. Girdenis 1995: 50–51) matyti, kad nesutampantių ir sutampantių žodžių skirtumas labai didelis ($u = 6,19 > 3,29$) ir statistškai reikšmingas $p < 0,001$ lygmeniu. Tai rodo, kad nesutampantieji žodžiai sudaro nedidelę žodžių dalį, o vyrauja abiejose kalbos atmainose sutampantys žodžiai.

3.2.2. Šiuos penkiasdešimt abiejų kalbos atmainų žodžių palyginus pagal kalbos dalis, matyti, kad tarnybinių kalbos dalių, įvardžių⁵ ir veiksmažodžių kiekis RK ir ED beveik sutampa, o labiausiai skiriasirieveiksmių ir daiktavardžių kiekis: RK yra 4rieveiksmiai ir 4 daiktavardžiai, o ED yra 9rieveiksmiai ir nė vieno daiktavardžio (žr. 1 diagramą, išstinė linija – RK, punktyrinė – ED duomenys).

1 diagrama

⁵ DRLKŽ įvardžiui *savęs* priskirtos kilmininko formos *savo*, o ED žodyne, remiantis A. Rosinu (1996, 53), *savo* laikoma sangražinio įvardžio *savęs* forma. Atsižvelgiant į šią skirtingą to paties dalyko interpretaciją, lyginant laikoma, kad tai tas pats žodis.

2 diagrama

4 lentelē. Pirmajame RK ir ED šimte esantys žodžiai

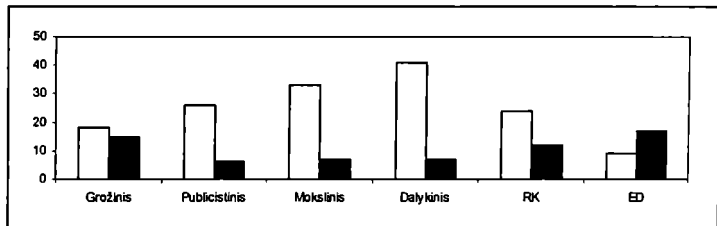
Daiktavardžiai		Būdvardžiai		Skaitvardžiai		Veiksmažodžiai		Prieveiksmiai	
RK	ED	RK	ED	RK	ED	RK	ED	RK	ED
Lietuva	darbas	didelis	geras	vienas	vienas	būti	būti	labai	dar
darbas	žmogus	naujas	naujas	pirmas		galėti	galėti	daug	labai
žmogus	Lietuva	aukštas	didelis	du		turėti	turėti	dar	čia
metai	kaina					nebūti	reikėti	taip	ten
teisė	kartas					reikėti	nebūti	jau	daug
dokumentas	metai					žinoti	žinoti	dabar	taip
laikas	diena					nustatyti	sakyti	čia	kur
diena	kortelė ⁶					norėti	daryti	taip pat	jau
valstybė	laikas					sudaryti	gauti	kur	gerai
respublika						sakyti	norėti	todėl	kick
dalis						gauti	manyti	tik	šiaip
įstatymas						negalėti	matyti		tikrai
straipsnis							nežinoti		dabar
įmonė							naudoti		tada
žodis							pirkti		tiek
kalba							padaryti		
šalis							negalėti		
asmuo									
sistema									
kartas									
žemė									
metas									
vietą									
gyvenimas									

⁶ Daiktavardis *kortelė* tarp dažniausių ED žodžių atsidūrė todėl, kad viena iš interneto naujienų grupių skirta pokalbiams apie mokėjimo korteles (jos pavadinimas – „Bankų kortelės“, žr. 1 lentelę).

3.3. ED ir rašytinės kalbos skirtumas dar akivaizdžiau išryškėja palyginus pirmajame dažniausių žodžių šimte esančius daiktavardžius, veiksmažodžius,rieveksmius, būdvardžius ir skaitvardžius. 2 diagramoje (išstinė linija – RK, punktyrinė – ED duomenys) pavaizduotas kiekybinis palyginimas, o 4 lentelėje pateikti konkretūs lyginamieji žodžiai.

3.3.1. Šie duomenys patvirtina, kad ED ir RK žodyno skirtumą daugiausia lemia daiktavardžių, veiksmažodžių irrieveksmių kiekis, o pats didžiausias santykinis skirtumas yra tarp daiktavardžių ir veiksmažodžių. Tačiau tarp konkrečių dažniausiai vartojamų daiktavardžių ir veiksmažodžių esama nemaža panašumų: sutampa trys dažniausiai vartojami RK ir ED daiktavardžiai (*Lietuva, darbas, žmogus*) ir net šeši veiksmažodžiai (*būti, galėti, turėti, nebūti, reikėti, žinoti*), nedaug skiriasi ir kitos kalbos dalys (tik jų eilės tvarka kitokia).

3.3.2. Taigi galima teigti, kad viena iš pagrindinių ED ir RK žodyno skirtųbe laikytinas daiktavardžių ir veiksmažodžių kiekis. Šį teiginį dar paremia ED ir skirtingų RK stilių pirmuosiuose šimtuose esančių daiktavardžių ir veiksmažodžių palyginimas (RK duomenys imami iš Žilinskienė, 1998, 222–225), pateiktas 3 diagramoje (šviesus stulpelis – daiktavardžiai, tamsus – veiksmažodžiai).

3 diagrama

3.3.3. Iš 3 diagramos matyti, kaip smarkiai skiriasi daiktavardžių ir veiksmažodžių vartojimas ED nuo visų rašytinės kalbos stilių ir nuo visos RK apskritai. Skirtumą patvirtina ir duomenų statistinis įvertinimas.

3.3.3.1. Daiktavardžių vartojimo skirtumas, statistškai reikšmingas $p < 0,001$ lygmeniu, nustatytas tarp ED ir mokslinio ($u = 4,15 > 3,29$) bei dalykinio stiliaus ($u = 5,32 > 3,29$). Nuo publicistinio ($u = 3,06 > 2,58$) ir visos RK ($u = 2,73 > 2,58$) ED daiktavardžių skirtumas reikšmingas $p < 0,01$ lygmeniu. Grožinis stilius šiuo požiūriu yra artimiausias ED ($u = 1,67 \leq 1,96$), nes sisteminio pobūdžio skirtumo tarp grožinio stiliaus ir ED daiktavardžių kiekio nėra ($p = 0,05$).

3.3.3.2. Veiksmažodžių vartojimo skirtumai nėra tokie dideli kaip daiktavardžių. Sisteminio pobūdžio skirtumo nėra ($p = 0,05$) tarp ED ir grožinio ($u = 0,19 \leq 1,96$) bei visos RK ($u = 0,81 \leq 1,96$), o ED ir publicistinio ($u = 2,27 > 1,96$),

mokslinio ($u = 1,99 > 1,96$) bei dalykinio ($u = 1,99 > 1,96$) veiksmazodžių skirtumas statistiškai reikšmingas $p < 0,05$ lygmeniu.

3.3.4. Svarbus faktas, kad net ir grožinio stiliaus, kuris pagal lygintuosius rodiklius yra artimiausias ED, tekstuose veiksmazodžių yra mažiau nei daiktavardžių⁷, o ED yra vienintelė iš lygintų kalbos atmainų, kur šis rodmuo yra priešinngas.

4. Dažniausių RK ir ED žodžių formų palyginimas

4.1. Dažniausiomis rašytinės lietuvių kalbos žodžių formomis laikomos didžiausią vartojimų kiekį turinčios žodžių formos, nustatytos remiantis 60 mln. žodžių lietuvių kalbos tekstynu (duomenys imami iš Utkla, 2000, 278). Šis tekstynas taip pat reprezentuoja rašytinę lietuvių kalbą, nes yra sudarytas iš rašytinių dabartinės lietuvių kalbos tekstų, imamų iš įvairių temų periodinių (70%) ir neperiodinių (26%) leidinių (Marcinkevičienė, 1997, 74–77; 2000, 16–17).

4.2. Sugretinus dažniausias RK ir ED žodžių formas matyti, kad formų, kurių pozicijos abiejuose sąrašuose visiškai sutampa, yra penkios: *ir* (1 pozicija), *su* (5), *kaip* (9), *yra* (10) ir *per* (29). Labai skirtingose pozicijose yra atsidūrusios žodžių formos *buvo* (RK – 7, ED – 39), *savo* (15 ir 42), *jis* (17 ir 46), *nuo* (20 ir 38), *labai* (38 ir 26), *nors* (50 ir 25). Nesutampančių abiejų sąrašų formų yra 17 (34%) (žr. 5 lentelę, nesutampančios formos parašytos tamsiam fone).

4.2.1. RK ir ED penkiasdešimties dažniausių žodžių formų duomenų skirtumą įvertinus u kriterijumi matyti, kad nesutampančių ir sutampančių žodžių formų skirtumas ($u = 3,05 > 2,58$) reikšmingas $p < 0,01$ lygmeniu. Tai rodo, kad nesutampančiosios RK ir ED žodžių formos sudaro nemažą penkiasdešimties dažniausių žodžių formų dalį, o sutampančiosios formos nėra taip smarkiai vyraujančios kaip sutampančios dažniausi žodžiai (plg. 3.2.1 skyrių).

4.3. Šis lyginimas išryškino tam tikrų žodžių formų vartojimo skirtumą.

4.3.1. Reikšmingas žodžių formų skirtumas yra susijęs su asmeniniais įvardžiais. Tarp penkiasdešimties dažniausių RK žodžių formų yra 7 asmeninių įvardžių formos, o ED – 3. Tačiau skiriasi ne tik formų kiekis, bet ir patys įvardžiai. RK šeši asmeniniai įvardžiai yra trečiojo asmens formų (*jis, jo, jį, jos, jie, ji*), vienas – pirmojo (*mūsų*). ED trečiojo asmens asmeninis įvardis yra vienas (*jis*), o pirmąjį asmenį rodančių formų – dvi (*aš, man*), be to, visi ED esantys įvardžiai yra vienaskaitos formos.

4.3.2. Gana skirtingi duomenys gaunami ir palyginus linksniuojamųjų žodžių formas, kurių RK yra 12, o ED – 7. RK užfiksuota dviejų linksnių: kilmininko (*Lietuvos, savo, jo, jį, jos⁷, to, metų, mūsų*) ir vardininko (*jis, kas, jos, jie, ji*) formos. ED tarp dažniausių formų yra keturių linksnių: vardininko (*kas, aš, jis*), kilmininko (*to, savo*), galininko (*ka*) ir naudininko (*man*) formų.

⁷ Čia sutampa vienaskaitos kilmininkas ir daugiskaitos vardininkas.

5 lentelė. Dažniausios RK ir ED žodžių formos

	RK	ED		RK	ED
1.	ir	ir	26.	dar	labai
2.	kad	tai	27.	po	gali
3.	i	kad	28.	už	ten
4.	iš	o	29.	per	per
5.	su	su	30.	dėl	it
6.	o	i	31.	bei	to
7.	buvo	bet	32.	labiau	už
8.	tai	ar	33.	kas	po
9.	kaip	kaip	34.	jis	kai
10.	yra	yra	35.	į	kur
11.	tik	iš	36.	to	galima
12.	ar	kas	37.	metų	dėl
13.	ne	tik	38.	labai	nuo
14.	Lietuvos	ne	39.	gali	buvo
15.	savo	gali	40.	musų	arba
16.	bet	į	41.	būti	labai
17.	jis	į	42.	turi	savo
18.	apie	jau	43.	į	į
19.	ir	dar	44.	arba	gali
20.	nuo	taip	45.	je	nes
21.	taip	čia	46.	apie	jis
22.	jo	apie	47.	į	šiarp
23.	kai	ka	48.	į	turi
24.	į	mau	49.	pat	būti
25.	jau	nors	50.	nors	ant

4.4. Antrasis lyginimas patvirtina ir papildoma duomenis, gautus pirmojo lyginimo metu, t.y. lyginant žodžius.

4.4.1. Pirmiausia pasitvirtina veiksmažodžių ir daiktavardžių skirtumas: tarp penkiasdešimties dažniausių ED formų nėra nė vieno daiktavardžio⁸, o RK yra du kilmininko linksnio daiktavardžiai: *Lietuvos* ir *metų*. ED yra septyni veiksmažodžiai, RK – penki. Be esančiųjų abiejuose sąrašuose (*buvo*, *yra*, *gali*, *turi*), ED dar prisideda esamojo laiko veiksmažodis *reikia*, neveikiamasis negiminingės formos dalyvis *galima* ir tariamosios nuosakos veiksmažodis *būti*, o RK – bendratis *būti*. Esamojo laiko veiksmažodžio būti forma *yra* ir ED, ir RK dažniausių formų sąrašuose užima tą pačią – dešimtąją – poziciją, o to paties veiksmažodžio būtojo kartinio laiko forma *buvo* RK yra septintojoje vietoje ir vartojimo dažnumu lenkia visas kitas veiksmažodžių formas, o ED ji atsiduria tik trisdešimt devintojoje pozicijoje vartojimo dažnumu nusileisdama net trims kitoms veiksmažodžių formoms (*yra*, *reikia*, *galima*).

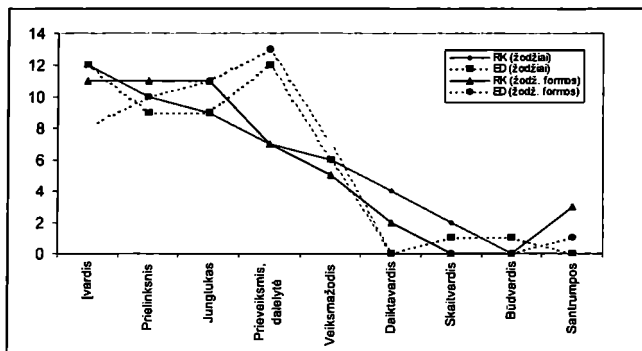
⁸ Pirmasis ED daiktavardis yra 86-ojoje dažniausių žodžių formų sąrašo pozicijoje esantis *darbo*.

4.4.2. Nemenkų skirtumų esama tarprieveiksmių ir dalelių vartojimo. Lyginant sąrašus paaiškėjo, kad tarp penkiasdešimties dažniausių RK žodžių ir žodžių formųrieveiksmių ir dalelių yra po 7, o ED jų yra gerokai daugiau – atitinkamai 12 ir 13. Vienintelis šios kategorijos žodis, buvęs RK, bet nebuvęs ED, yra dalelytė *pat*. O ED buvo 9 šios rūšies žodžiai, nebuvę RK: *jau, gerai, gal, čia, ten, kur, kiek, na, šiaip*.

4.4.3. Šiek tiek skyrėsi ir prielinksnių vartojimas. Tarp dažniausių RK žodžių buvo 10 prielinksnių, o tarp žodžių formų – 11, ED – atitinkamai 9 ir 10. Prielinksniai, kurių dažniau pririekia RK, bet nreikia ED, yra du – *prie* (žr. 3 ir 5 lentelę) ir *iki* (žr. 5 lentelę). O ED tarp dažniausiai vartojamų žodžių formų pateko prielinksnis *ant* (žr. 5 lentelę), nepasitaikęs RK sąrašuose.

4.4.4. Kaip ir pirmojo lyginimo atveju, sutapo jungtukų skaičius: lyginant žodžius, abi kalbos atmainos jų turėjo po 9 (žr. 3 lentelę ir 1 diagramą), čia – po 11 (žr. 5 lentelę). Tačiau patys jungtukai nevienodi. Greta abiejuose sąrašuose esančių jungtukų RK žodžių sąrašė dar yra *bei* ir *arba*, žodžių formų sąrašė – *bei* ir *tačiau*, o ED žodžių sąrašė yra *jei* ir *nors*, o formų sąrašė – *jei* ir *nes*. Tai svarbus skirtumas, nes visi nesutampantieji RK jungtukai yra sujungiamieji, o ED – prijungiamieji.

4.5. Abiejų lyginimų rezultatai pavaizduoti 4 diagramoje.

4 diagrama

5. Prasminės ED žodžių formos

5.1. Prasminės žodžių formos – tai „dažnesni nei tikėtina“ (Marcinkevičienė, 2000, 21) konkretaus teksto žodžiai, nustatomi tam tikru būdu lyginant du tekstynus.

Žodžiai, dažnai pasitaikantys ir viename, ir kitame tekstyne, neatspindi teksto specifikos, todėl jų prasmingumas mažas, o žodžiai, viename tekste pasitaikantys gerokai dažniau nei kitame, laikomi reikšmingais ir todėl vadinami prasminiais. Prasminių žodžių formų sąrašas ne tik atskleidžia tam tikro teksto temą, bet ir iškelia žodžių formas, o kartu ir kalbos ypatybes, vienam tekstui būdingesnes nei kitam.

5.2. Prasminės lietuvių kalbos ED žodžių formos buvo nustatytos lyginant ED tekstyną su VDU kompiuterinės lingvistikos centro lietuvių kalbos tekstynu naudojantis tekstynų tvarkybos programa "Wordsmith Tools". 6 lentelėje pateikiamas pirmasis prasminių ED žodžių formų šimtas (žr.).

6 lentelė. Prasminės ED žodžių formos

1. nu	26. moto	51. parduodu	76. manau
2. gal	27. bo	52. pvz.	77. HDD
3. tai	28. vat	53. tikrai	78. FTP
4. jei	29. Windows	54. nors	79. cool
5. lt	30. html	55. mail	80. aišku
6. Linux	31. help	56. px.	81. tu
7. šiaip	32. turiu	57. galit	82. win
8. na	33. subj.	58. EMV	83. failas
9. sveiki	34. sorry	59. kur	84. labai
10. kas	35. video	60. ta	85. tas
11. ten	36. Nokia	61. nežinau	86. jau
12. com	37. viskas	62. mob.	87. PC
13. aš	38. DVD	63. gaunasi	88. dar
14. www	39. kompo	64. dėkui	89. nieko
15. man	40. Mandrake	65. irgi	90. kaina
16. http	41. tipo	66. chebra	91. class
17. CD	42. reik	67. kažkaip	92. hi
18. info	43. VB	68. RAM	93. Omnitel
19. o	44. ačiū	69. galiu	94. geras
20. va	45. pas	70. babkių	95. turit
21. čia	46. žinot	71. interneto	96. internete
22. reikia	47. ar	72. biški	97. VE
23. ką	48. registry	73. galima	98. Diablo
24. bet	49. ini	74. geriau	99. kortelę
25. OK	50. kiek	75. ieškau	100. Microsoft

5.3. Kaip ir buvo tikėtasi, prasminių ED žodžių formų sąrašas atskleidė ne tik ED tekstų tematiką, bet ir tam tikras kalbos ypatybes.

5.3.1. Iš pateiktojo prasminių ED žodžių formų sąrašo, apimančio pirmąjį šimtą, matyti, kad interneto naujienų grupėse, kuriuose vykstančių pokalbių pagrindu sudarytas ED tekstynas, gerokai daugiau nei rašytinėje kalboje vartojama žodžių (taip pat pavadinimų ir santrumpų), susijusių su kompiuterija: *Linux*, *com*, *www*, *http*, *CD*, *Windows* ir kt.

5.3.2. Kitas RK ir ED kalbos skirtumas, akivaizdžiai čia išryškėjęs, yra neoficialioji leksika – RK nevartojama dėl bendrinės lietuvių kalbos normų ar etikos reikalavimų neatitikimo. Pačioje pirmoje prasminių žodžių formų sąrašo pozicijoje yra dalelytė *nu*, toliau rikiuojasi *info* (ED vartojamas vietoj daiktavardžio *informacija*), *OK*, *moto* (vietoj *motociklas*), *bo*, *vat*, *help*, *subj.* (anglų k. žodžio *subject* „tema, antraštė“ santrumpa), *sorry*, *kompo* (sutrauktinė daiktavardžio *kompiuteris* forma), *tipo* (vartojamas kaip prieveiksmis), *registry*, *mail*, *px.* (keiksmazodžio santrumpa), *chebra*, *babkių*, *biški*, *cool*, *class*, *hi*, *geras* (neretai vartojamas kaip jaustukas). Antrajame prasminių žodžių šimte dar yra tokie neoficialiosios leksikos vienetai kaip *karočia* (102 pozicija), *blemba* (113), *sux.* (keiksmazodžio santrumpa, 124), *thanks* (127), *ble* (keiksmazodžio santrumpa, 145), *benzas* (sutrauktinė daiktavardžio *benzinas* forma, 148), *softq* (158), *online* (184), *faking* (190), *ale* (196), *bachūras* (197).

5.3.3. Iš prasminių žodžių sąrašo išryškėja ir didelis kalbos ekonomijos siekis bendraujant internetu vartojamoje kalboje. Tai rodo dažniau nei RK vartojamos santrumpos (*lt*, *subj.*, *pvz.*), pirmojo žodžio dėmens vartojimas vietoj viso žodžio (*info*, *moto*), sutrauktinių žodžių formų (*kompo*, *benzas*), trumpieji norminių žodžių formų variantai (*žinot*, *galiu*, *turit*). Kaip ir spontaniškoje sakytinėje kalboje, ED kalbos ekonomijos priemonės neretai atsiduria greta komunikacinio pertekliaus – pertarų (delsžodžių). Jų prasminių žodžių formų sąrašo viršuje atsидūrė nemažai: *nu*, *šiai*, *na*, *ten*, *va*, *vat*, *tipo*.

5.3.4. Aukštas pozicijas prasminių ED žodžių formų sąrašė užima jaustukai *sveiki*, *ačiū*, *dėkui*, *hi*. Jie, kartu su klausiamaisiais įvardžiais *kas*, *ką*, dalelyte *ar*, prieveiksniu *kiek*, taip pat patekusiais į pirmąjį prasminių ED žodžių formų šimtą, rodo, kad klausiamųjų sakinių ED daugiau nei RK. Tai kalbos dialogiškumo požymis, artinantis ED prie sakytinės kalbos, kurios tipiška forma yra būtent dialogas.

5.4. Prasminių ED žodžių formų sąrašas dar kartą paremia dažniausių žodžių ir žodžių formų lyginimu pagrįstus teiginius, kad ED gerokai daugiau nei rašytinėje kalboje vartojama dalelyčių ir prieveiksmių (jie sudaro 21% pirmojo prasminių ED šimto žodžių); pirmąjį ir antrąjį asmenį žyminčių asmeninių įvardžių (*aš*, *man*, *tu*) ir šių asmenų veiksmazodžių formų (*turiu*, *žinot*, *parduodu*, *galiu*, *nežinau*, *galiu*, *ieškau*, *manau*, *turit*); prijungiamųjų jungtukų (*jei*, *bo*, *nors*).

6. Išvados

6.1. Penkiasdešimties ir šimto dažniausių RK ir ED žodžių bei penkiasdešimties dažniausių RK ir ED žodžių formų lyginimas, taip pat prasminės ED žodžių formos atskleidė nemažą RK ir ED skirtumą.

6.1.1. Tarp dažniausių RK ir ED žodžių ir žodžių formų yra nevienodas kiekis daiktavardžių ir veiksmazodžių. RK yra daugiau daiktavardžių nei veiksmazodžių, o ED atvirkščiai – daiktavardžių yra mažiau nei veiksmazodžių, be to, daiktavardžių atsiranda tik antrajame dažniausių žodžių penkiasdešimtuke. Pagal šį matmenį iš

visų RK stilių ED artimiausias grožinis stilius, nors čia, kaip ir kitų RK stilių tekstuose bei visoje RK apskrityje, tarp dažniausių žodžių daiktavardžių yra daugiau nei veiksmožodžių.

6.1.2. RK yra mažiau prievieksmių ir dalelyčių nei ED.

6.1.3. RK būdingesni sujungiamieji, o ED – prijungiamieji jungtukai.

6.1.4. RK dažniau vartojami trečiojo asmens ir daugiskaitos, o ED – pirmojo asmens ir vienaskaitos formos asmeniniai įvardžiai.

6.1.5. RK dažniau nei kiti linksniai vartojamos vardininko ir ypač kilmininko formos, o ED linksnių diferenciacija pagal dažnumą nėra tokia ryški.

6.1.6. ED būdinga neoficialioji leksika (nenorminiai, necenzūriniai žodžiai).

6.1.7. ED pasižymi sakytinei kalbai būdingu kalbos ekonomijos siekiu, atsiduriančiu greta komunikacinio pertekliaus.

6.1.8. ED esama kalbos priemonių, rodančių dialogišką kalbos pobūdį.

6.2. Skirtumus, nustatytus lyginant dažniausius RK ir ED žodžius ir žodžių formas, taip pat nustatytus prasmines ED žodžių formas, galima laikyti patvirtinančiais teiginiais, kad bendraujant internetu vartojama kalba gerokai skiriasi nuo rašytinės kalbos ir turi ypatybių, artinančių ją prie sakininės kalbos atmainos. Tačiau teigti, kad ED panašesnis į sakininę kalbą nei į rašytinę, būtų galima tik atlikus panašų ED ir sakininės lietuvių kalbos lyginimą.

THE COMPARISON OF LITHUANIAN WRITTEN AND ELECTRONIC DISCOURSE (THE MOST FREQUENTLY USED WORDS, WORD FORMS AND KEY-WORDS)

S u m m a r y

The article presents the comparison of two different varieties of Modern Lithuanian, i.e. written (WL) and electronic (used for communication on the Internet, ED) built on analysis of the most frequently used words, word forms and key-words.

The comparison of lists of the fifty and one hundred most frequently used words and fifty most frequently used word forms, as well as the list of key-words, revealed some differences between WL and ED. There are more verbs, adverbs and particles among the most frequently used words and word forms in ED than in WL, whereas WL has more nouns. There are more subordinating conjunctions in ED and co-ordinating conjunctions in WL. First person pronouns are used more frequently than third person pronouns in ED, while third person pronouns dominate in WL. An important difference between ED and WL is related to the usage of informal vocabulary (non-standard and obscene words) in ED, but not in WL. Some linguistic features of language economy and redundancy and the dialogic form of speech were identified in ED.

It is concluded that ED significantly differs from WL and has some features which show its resemblance to spontaneous spoken language.

LITERATŪRA

Baron N. S., 2000, Alphabet to Email: How Written English Evolved and Where it's Heading. London/New York: Routledge.

- Bitinienė A.*, 1997, Funkciniai stiliai: sakinio ilgis ir struktūra. Vilnius: VPU I-kla.
- Butorina*, 2001 – Буторина Е. А. поговорить? Интернет жаж лингвистический феномен. – http://www.gramota.ru/mag_arch.html.
- Collot M., Belmore N.*, 1993, Electronic Language: A New Variety of English. – English Language Corpora: Design, Analysis and Exploitation. Language and Computers: Studies in practical linguistics. No. 10, Amsterdam–Atlanta: Rodopi, 41–55.
- Čepaitienė G.*, 1996, Kalbos etiketas ir mokykla. Šiauliai: ŠPI.
- Davis B. H., Brewer J. P.*, 1997, Electronic Discourse: Linguistic Individuals in Virtual Space (Sunny Series in Computer-Mediated Communication). Albany: State University of New York Press.
- DRLKŽ* 1997 – Grumadienė L., Žilinskienė V. Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas (mažėjančio dažnio tvarka). Vilnius: Mokslo aidai.
- DRLKŽ* 1998 – Grumadienė L., Žilinskienė V. Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas (abėcėlės tvarka). Vilnius: Mokslo aidai.
- Ferrara K.* ir kt., 1991, Interactive Written Discourse as an Emergent Register. – Written Communication, vol. 8. Newbury Park etc.: Sage Periodicals Press, 8–35.
- Girdenis A.*, 1995, Teoriniai fonologijos pagrindai, Vilnius: Petro ofsetas.
- Yates S.*, 1996, Computer-Mediated English: Sociolinguistic Aspects of Computer-Mediated Communication. – Mylin J., Mercer N. Using English: From Conversation to Canon. London-New York: Routledge.
- Johansson S.*, 1991, Times Change and so do Corpora. – English Corpus Linguistics. London-New York: Longman, 305–314.
- Koženiauskienė R.* ir kt., 1999, Lietuvių kalba. Kaunas: Šviesa.
- Marcinkevičienė R.*, 1997, Tekstynų lingvistika ir lietuvių kalbos tekstynas. – *Lituanistica*, t. 1 (29), 58–77.
- Marcinkevičienė R.*, 2000, Tekstynų lingvistika. Kaunas: VDU I-kla.
- Pikčilingis J.*, 1971, Lietuvių kalbos stilistika, I dalis. Vilnius: Mintis.
- Rykliėnė A.*, 2000a, Bendravimas internetu: kalbėjimas rašant. – Darbai ir dienos, t. 24, 99–107.
- Rykliėnė A.*, 2000b, Lietuvių kalba internete: jaunimo šnektamosios kalbos atspindžiai. – Tekstas kaip pasaulio atspindys: Tarptautinės konferencijos tezės. Šiauliai: ŠU, 65–67.
- Rosinas A.*, 1996, Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai. Vilnius: Mokslo ir encikl. I-kla.
- Sirtautas V.*, 1995, Sakytinė ir rašytinė kalba ir kiti terminai. – Sakytinis ir rašytinis tekstas: Tarptautinės konferencijos tezės. Šiauliai: ŠU.
- Trofimova*, 2000 – Трофимова Г. Н. Мысль изреченная, или акт коммуникации. – http://www.gramota.ru/mag_arch.html.
- Trofimova*, 2001 – Трофимова Г. Н. От тисюка слышу. – http://www.gramota.ru/mag_arch.html.
- Utka A.*, 2000, Kalbinė įranga ir jos galimybės. – Darbai ir dienos, t. 24, 275–285.
- Zemskaja*, 2001 – Земская Е. А. Активные процессы в русском языке последнего десятилетия XX века. – http://www.gramota.ru/mag_arch.html.
- Žilinskienė V.*, 1998, Dažninis dabartinės rašomosios lietuvių kalbos žodynas (pirmieji tyrimo rezultatai) – Lietuvių kalbotyros klausimai, t. 39, 219–227.
- Župerka K.*, 1983, Lietuvių kalbos stilistika. Vilnius: Mokslo.
- Župerka K.*, 1997, Stilistika. Šiauliai: ŠU.